

amit az előző nemzedék „bartókiságnak” nevezett a modern hazai líra történetében. Ennek az esztétikai fogalomnak a gyökerei a Bartókkal és Kodállal kortárs, „kalevalás” József Attiláig vezethető vissza. Ez pedig annyit jelent, hogy a sok évszázados népköltészet „tisza forrásából” merít. Moralista nemzeti hagyománnyal szembesíti disszonáns korunkat, és vágyat kelt a XX. század műveltségtörténeti szakadásait áthidaló, új harmóniára. A Kilencek más tagjaihoz hasonlóan ő is megírta Bartók szellemének tisztelgő verseit, *Az Allegro barbarót* például.

Szembeszökő, hogy az önmagát „ösztlénynek” valló költő az öregkor betegségeinek és veszteségeinek súlya alatt miként válik egyre bölcsébbé, higgadtabbá, miközben megőrizte képességét az örömré,

érzékét a szépre és igényét az erkölcsi jóra. Megkapó, ahogy az idős korában rátörő betegségéből kifelé lábálva szólítja meg az Urat, mintegy szemrehányásképpen: „Nyomorítsz, hogy szeresselek, / vagy szeresselek, bár nyomorítsz? / Ekkora gordiuszi csomóval / hogy élhessen bárki is?” A sokatmondó verscím, kesernyés szójátékával: *Nem vagyok jó Jób*.

Kiss Benedek szeretni való költészete sok fájdalmat és aggodalmat is kifejez – tévedés volna őt nyájaskodó költőnek besorolni. A „pannon derű” mellett a „pannon borút” is jól ismeri, s híven kifejezi. Az őt magát és övéit, nemzetét és az emberiség ártatlan sokaságát ért tragédiákat küzdelmesen éli meg. Nemcsak szeretetre és népszerűsége, hanem elismerő főhajtásra is méltó.

Alföldy Jenő

**„Több,
mint dal:
varázslás”** Sinka István: *És elfelejtették...*
Nap Kiadó, Budapest, 2014.

Vannak könyvek, melyeket a kiadó disztिंगvált ízlésű olvasóknak szán. Amelyek gazdag műveltséget, sokoldalú képzettséget tételnek föl azoktól, akik kézbe veszik őket. A *Sinka István: És elfelejtették...* című könyv – amely a Nap Kiadó *Költők a költőről* sorozatának egyik láncszeme – ilyen munkának tekinthető. A kötetben nagyrészt költők nyilatkoznak költőtársukról, azt írják meg esszében, tanulmányban, amire a köznap ember nem képes, legalábbis az izzás olyan magas fokán nem, mint ők.

Igen előkelő azoknak a költőknek – illetve tudósoknak, művészeknek – a névsora, akik Sinka István súlyos életét, mélykondulásos verseit elemzik: Ágh István, Falusi Márton, Ferencz Győző, Iancu Laura, Lator László, Papp Zoltán, Szabó T. Anna, Szepesi Attila, Tamás Menyhért, Tóth Erzsébet, Tóth Éva. A kötet rendező elve egyébként az, hogy minden eszészíró öt verset választ ki a költő életművéből, és ezekhez kapcsolja saját Sinka-értelmezését.

Túlzás nélkül állítható, hogy Sinka István költeményei valóban bekerülnek a felsorolt írástudók jelrendszeribe: mindegyikük saját képmásához igazítva elemzi, értékeli, gondolja tovább a „fekete bojtár” létezésének ősgyökei; elméletek, fogalmak, képek és toposzok halmozódnak egymásra, ezáltal olyan kilátótorony épül, amelyről nemcsak egy életmű, hanem az egész magyar irodalom panorámája látszik.

A személyes kapcsolat, a baráti szó deleje aranyozza Ágh István vallomását. Indulásakor fizikai valóságában is közel került eszményképéhez: szomszédok voltak, a tanítvány naponta föl járt a mesterhez a Keleti Károly utcában, nem versírást tanult tőle – Sinka utánozhatatlan! –, hanem életet, súlyos, fájdalmas sorsot és küldetéstudatot.

Ágh István mint elemző elsősorban Sinka elégiáival foglalkozik. Még a balladákat is „fekete elégiáknak” nevezi. Elégia a *Lovasok opál mezőkön*, elégiák az *Éna-dalok*, melyeket feleségéhez, Szin Magdolnához írt Sinka.

Falusi Márton briliáns írása a legnagyobb kihívás az olyan olvasónak, aki nem járatos a filozófia (a létértelmezés), az eszmetörténet, illetve a lélektan területén. Alig van az európai és az amerikai kultúrában olyan kulcsfogalom, amelyet ne érintene, amelyet ne kapcsolna össze a Sinka-életművel. Kedvenc gondolkodóinak, művészeinek világmagyarozatát ismerteti, idézi: Szent Ágostonra, Aquinói Szent Tamásra, Schellingre, Huizingára, Heideggerre, Horkheimerre, Adornóra, Rüdiger Safranskira, Joyce-ra, Kafkára, Borgesre, Márquezre, Henri Rousseau-ra, Gauguinre, Picassóra egyaránt hivatkozik. Falusi Márton kérdéshalmazokat állít össze, ezekkel a gondolati, nyelvi halmazokkal bizonytalansági állapotot teremt. Kérdéssé teszi a kultúra, a civilizáció, a felvilágosodás, a polgári gondolkodás mindenhatóságát. Nyom-

követés ez a javából; oda jut el, amit most már mind több és több európai gondolkodó elismer: hogy a népművészetben soha nem volt ismeretlen a szürrealizmus, az expresszionizmus, az avantgárd, az abszurd: „Picasso nem »találta ki« a kubizmust, Sinka sem a népi szürrealizmust, csak megmutatták, hogy a valóság kubista is, szürreális is...”

Itt érkezik el az olvasó a Sinka-életmű (és a kötet) alapeszméjéhez. A pusztai pásztorok, a Békés és Bihar megyei sommások, béresek, napszámosok, zselérek világmagyarázata, valóságlátása azért eredeti, azért identikus, mert ők az írásos kultúra közvetítése nélkül, mondhatni testükkel és vérükkel érintkeztek a természettel és az ember által alkotott világgal.

A Falusi-esszé utolsó, súlyos kérdésére lehetetlen válaszolni, azon csak töprengeni lehet, amíg lesz kultúra, lesz művészet Európában: „Helyreállítható-e a kulturális hagyománytörés, mely nem magyar, még csak nem is kelet-európai specifikum, hanem a nyugati civilizáció közösen elszenvedett történelmi balesete?”

Ilyen súlyú dilemmákat vet fel, ekkora magyar- és világirodalmi körülpillantásra készítet a kötet többi szerzője is. Ferencz Győző egyfelől Sinka jobboldaliságát elemzi avatottan, másfelől a költő versképzését, verselésének archaikus gyökereit vizsgálja. Iancu Laura a hitről, a hűségéről, az ige, a kinyilatkoztatás bűvös erejéről elmélkedik; Lator László a régi korokban gyökerező pogány hitvilágra figyel; Papp Zoltán vallja, hogy még a „költői mesterség” is tanulható, még a legnagyobbaknak is volt mesterük, a költőiskolák, a költőnemzedékek egymásra épülnek.

Szabó T. Anna értelmzői attitűdjéről az általa írott esszé címe mondja a legtöbbit: *Több, mint dal: varázslás*. Szép és igaz kortárs költőnőnk sűrű fogalmazása arról, hogy a szavakkal, gondokkal-gondolatokkal véghezvitt bűvészet nemcsak Sinka tudománya: „Ahogy a garabonciás Petőfi, a »nagy szél« által égit vitt József Attila vagy a Bolond Istókként a szelekkel társalgó Weöres, Sinkát is az elemek angyalai tanították meg az ihletett beszédre.”

Szepesi Attila tud a „dalok idejéről”; szerinte mindig is keletkeztek szövegek, amelyeket finomra csiszolt a dallam, az éneklés áhítata vagy hevülete, s végül olyanok lettek, mint a hegyi patakok görgette kő. Különösen őseink földjén, Keleten zúgatott színes dallamokat a szél; ott szállt magas régiókba az ének, így „Sinkának nem kellett tanulnia Keletet,

ő maga volt az...” Kár, hogy a középkor maga alá temette azt a szóbeli kultúrát, amit magunkkal hoztunk. Töredékeiben megmaradt, ezeket a cserépdarabokat illesztette össze Sinka.

Tamás Menyhért a Kárpát-medencén kívül, Bukovinában, Hadikfalván született, egyéves volt, amikor Tolnába telepítették őt és családját, de a jelet, a stigmát, a szent sebet hordozta és hordozza a homlokán, emiatt érez szellemi, lelki sorsközösséget a „fekete bojtárral”: „Sinka István az a szenvedő ember, szenvedő költő [...], aki szerzett és sorsosai sebére pilantva a megváltó sebet látja.”

Tóth Erzsébet először a szegénység szót „hintáztatja meg”, annak történetét, tartalmát elemezve írja, hogy relativizálódott a szegénység. Hangsúlyozza ugyanakkor, hogy Sinka mélynyomora embersors volt, mély, igaz és tiszta tartalmakkal teli embersors.

„*És miért a vers?*” – kérdezi azután Tóth Erzsébet.

Megválaszolhatatlanul széles horizontú ez a kérdés, hiszen egy jó költemény emléket, élményt, életet, időt és tájat rögzít, és egyúttal a lelkiismeret, a morál fundamentuma is.

Tóth Éva mindenekelőtt a versek tónusára figyel, mert a Sinka-szövegek mély kondulású versbeszéd, darabos, szaggatott, drámai történetek. S majd mindegyikben Sinka is emlékezik, akárcsak Proust. Az ő emlékképeiben néven nevezve vonulnak a sorstársak: Ács Laji, Cibere, Ág Boris, Mados Imre, Legény Tóth Mihály, Bonczos Áron, Bódi Mariska, és a pusztá fölött átbálgató hold „csudálja nagy fehér szemmel az anya, az ő fiatal anyja lábán a baladát.”

Az olvasó hozzáfűzheti: ha Sinka csak ezt az egy versét, az *Anyám balladát táncol* címűt írta volna meg, már az biztosította volna számára a halhatatlanságot. (A világirodalomra is ablakot nyitó Tóth Évától egyébként azt is megtudjuk, hogy Sinkának ez a méltán nagy hírnévre szert tett költeménye bekerült egy UNESCO által támogatott, spanyol nyelvű antológiába is.)

Negyvenkilenc Sinka-vers és tizenegy esszé egy kötetben igencsak díszes „bokréta”. Szépirodalmat ismerünk meg értekező próza által. És az irodalmi esszé legalább olyan üdítő olvasmánynak bizonyul, mint a regény, a novella, az eposz, a vers. A Nap Kiadó sorozata és ez a könyv is iránytű az igényes, képzett olvasó kezében.

Hegedűs Imre János